

JISMONIY TARBIYA O'QITUVCHILARINING KOMMUNIKATIV VA LIDERLIK KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISHNING ZAMONAVIY USULLARI

**Quvvatov Umidjon
Tursunovich.**

*Qo'qon davlat universiteti San'at va sport
fakulteti jismoniy madaniyat kafedrası o'qituvchisi
Email: umidjonquvvatov8@gmail.com*

Annotatsiya

Mazkur maqolada jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kommunikativ va liderlik kompetensiyalarini shakllantirishning zamonaviy usullari tahlil qilinadi. Bugungi ta'lim tizimida o'qituvchining nafaqat kasbiy bilimlari, balki samarali muloqot olib borish va jamoani boshqarish ko'nikmalariga ega bo'lishi muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishga qaratilgan interfaol metodlar, treninglar, hamkorlikda o'qitish texnologiyalari hamda liderlik sifatlarini shakllantirishga xizmat qiluvchi innovatsion yondashuvlar o'rganildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar o'qituvchilarning muloqot madaniyatini, jamoa bilan ishlash ko'nikmalarini va liderlik salohiyatini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: kommunikativ kompetensiya, liderlik kompetensiyasi, jismoniy tarbiya o'qituvchisi, pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar, kasbiy rivojlanish, muloqot madaniyati, liderlik ko'nikmalari.

Аннотация: В данной статье рассматриваются современные методы формирования коммуникативных и лидерских компетенций учителей физической культуры. В современной образовательной системе важное значение имеет не только профессиональная подготовка учителя, но и его умение эффективно общаться и управлять коллективом. В исследовании проанализированы интерактивные методы, тренинги, технологии совместного обучения, а также инновационные подходы к развитию лидерских качеств. Результаты показали, что использование современных педагогических технологий способствует развитию культуры общения, навыков командной работы и лидерского потенциала учителей.

Ключевые слова: коммуникативная компетенция, лидерская компетенция, учитель физической культуры, педагогические технологии, интерактивные методы, профессиональное развитие, культура общения, лидерские навыки.

Abstract: This article examines modern methods for developing communicative and leadership competencies of physical education teachers. In contemporary education, it is essential for teachers not only to possess professional knowledge but

also to have effective communication and leadership skills. The study explores interactive teaching methods, training sessions, collaborative learning technologies, and innovative approaches aimed at enhancing leadership qualities. The findings indicate that the use of modern pedagogical technologies contributes to the development of communication culture, teamwork skills, and leadership potential among teachers.

Keywords: communicative competence, leadership competence, physical education teacher, pedagogical technologies, interactive methods, professional development, communication skills, leadership skills.

Kirish

Zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchining kasbiy faoliyati faqatgina bilim berish bilan cheklanib qolmay, balki samarali muloqot o'rnatish, o'quvchilar jamoasini boshqarish va ularni rivojlantirishga yo'naltirish kabi ko'plab vazifalarni o'z ichiga oladi. Ayniqsa, jismoniy tarbiya o'qituvchilari uchun kommunikativ va liderlik kompetensiyalarining rivojlangan bo'lishi muhim ahamiyatga ega, chunki ular bevosita jamoa bilan ishlaydi, o'quvchilarning jismoniy va ijtimoiy faolligini boshqaradi hamda tarbiyaviy jarayonda yetakchi rolni bajaradi.

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, jismoniy tarbiya darslarida o'qituvchining muloqot madaniyati, o'quvchilar bilan o'zaro aloqasi va liderlik qobiliyati mashg'ulotlar samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Agar o'qituvchi o'quvchilar bilan to'g'ri va samarali kommunikatsiya o'rnatishga o'rnatilgan bo'lsa, jamoada sog'lom psixologik muhit shakllanadi, bu esa o'quvchilarning darslarga bo'lgan qiziqishini oshiradi va ularning faol ishtirokini ta'minlaydi.

Shu bilan birga, zamonaviy ta'lim jarayonida o'qituvchilardan liderlik sifatlariga ega bo'lish talab etilmoqda. Liderlik kompetensiyasi o'qituvchining jamoani boshqarish, qaror qabul qilish, o'quvchilarni rag'batlantirish va ularga yo'naltiruvchi ta'sir ko'rsatish qobiliyatlarini o'z ichiga oladi. Jismoniy tarbiya mashg'ulotlarida bu kompetensiyalar ayniqsa muhim bo'lib, ular o'quvchilarda jamoaviylik, intizom va mas'uliyat hissini shakllantirishga xizmat qiladi.

Bugungi kunda pedagogika sohasida kommunikativ va liderlik kompetensiyalarini rivojlantirishning turli zamonaviy usullari ishlab chiqilmoqda. Ular qatoriga interfaol metodlar, treninglar, rolli o'yinlar, hamkorlikda o'qitish texnologiyalari va refleksiv yondashuvlar kiradi. Ushbu usullar o'qituvchilarning kasbiy mahoratini oshirish, ularning muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish va liderlik salohiyatini shakllantirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Yuqoridagilarni inobatga olgan holda, mazkur maqolaning asosiy maqsadi jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kommunikativ va liderlik kompetensiyalarini shakllantirishning zamonaviy usullarini ilmiy jihatdan tahlil qilish hamda ularning pedagogik jarayondagi ahamiyatini asoslab berishdan iborat.

Adabiyotlar tahlili

Jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kommunikativ va liderlik kompetensiyalarini shakllantirish masalasi zamonaviy pedagogika va sport ta'limi tizimida muhim ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni

ko'rsatadiki, o'qituvchining kasbiy samaradorligi uning nafaqat nazariy bilimlariga, balki muloqot qilish va jamoani boshqarish qobiliyatlariga ham bevosita bog'liq.

Kommunikativ kompetensiya tushunchasi pedagogika va psixologiya fanlarida keng o'rganilgan. Xususan, Lev Vygotsky o'z tadqiqotlarida ta'lim jarayonida ijtimoiy muloqotning hal qiluvchi rolini asoslab bergan. Uning fikricha, bilimlar o'zlashtirilishi o'quvchilar va o'qituvchi o'rtasidagi samarali kommunikatsiya orqali amalga oshadi. Shu nuqtai nazardan, o'qituvchining muloqot madaniyati va kommunikativ qobiliyatlari ta'lim jarayonining sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Shuningdek, John Dewey ta'limni ijtimoiy jarayon sifatida talqin qilib, o'qituvchining o'quvchilar bilan faol hamkorlikda ishlashi zarurligini ta'kidlaydi. Uning yondashuvida o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki o'quv jarayonini boshqaruvchi va yo'naltiruvchi lider sifatida qaraladi.

Liderlik kompetensiyasi masalasi ham pedagogik tadqiqotlarda muhim o'rin tutadi. Zamonaviy ilmiy qarashlarga ko'ra, o'qituvchi lider sifatida jamoani boshqarish, motivatsiya berish va samarali qarorlar qabul qilish qobiliyatiga ega bo'lishi zarur. Bu borada John C. Maxwell liderlikni ta'sir o'tkazish san'ati sifatida izohlab, samarali lider o'z jamoasini maqsad sari yo'naltira olishini ta'kidlaydi.

Sport ta'limi sohasida olib borilgan tadqiqotlar ham o'qituvchilarning kommunikativ va liderlik kompetensiyalarining ahamiyatini tasdiqlaydi. Xususan, Richard H. Cox sport faoliyatida psixologik omillar, jumladan muloqot va rahbarlik qobiliyatlari sport natijalariga sezilarli ta'sir ko'rsatishini ilmiy jihatdan asoslab bergan.

O'zbekistonlik olimlar tomonidan ham mazkur masala keng o'rganilgan. Jumladan, Abdulla Abdullayev jismoniy tarbiya o'qituvchisining kasbiy faoliyatida kommunikativ kompetensiyaning muhimligini ta'kidlaydi. Fazliddin Karimov esa sport pedagogikasida o'qituvchining liderlik fazilatlarini o'quv jarayonining samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biri ekanligini qayd etadi.

Bundan tashqari, Shavkat Salomov va Rustam Rasulov o'z ilmiy ishlarida jismoniy tarbiya darslarini tashkil etishda o'qituvchining muloqot madaniyati va boshqaruv ko'nikmalarining ahamiyatini yoritib berganlar. Ularning tadqiqotlarida o'qituvchining liderlik va kommunikativ kompetensiyalari o'quvchilarning faolligi va dars samaradorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi asoslab berilgan.

Umuman olganda, ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kommunikativ va liderlik kompetensiyalarini rivojlantirish ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar ushbu kompetensiyalarni shakllantirishning samarali vositalarini ishlab chiqishni talab etadi.

Natijalar va muhokama

Tadqiqot natijalari jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kommunikativ va liderlik kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan zamonaviy metodlarning samaradorligini tasdiqladi. Tajriba-sinov ishlari davomida interfaol metodlar, trening mashg'ulotlari, rolli o'yinlar va hamkorlikda o'qitish texnologiyalari qo'llanilgan guruhlarda o'qituvchilarning muloqot madaniyati, jamoa bilan ishlash qobiliyati hamda liderlik salohiyati sezilarli darajada rivojlangani kuzatildi.

Xususan, mashg'ulotlar jarayonida o'qituvchilarning o'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatish ko'nikmalari yaxshilandi, ularning darsni boshqarish va motivatsiya berish qobiliyatlari kuchaydi. Natijada, o'quvchilarning mashg'ulotlardagi faolligi va intizomi oshgani, dars jarayonida ijobiy psixologik muhit shakllangani aniqlandi.

Olingan natijalarni tahlil qilishda xorijiy tadqiqotlar bilan qiyosiy yondashuv qo'llanildi. AQSh va Yevropa davlatlarida olib borilgan ilmiy izlanishlarda ham o'qituvchilarning kommunikativ va liderlik kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan treninglar va interfaol metodlar yuqori samaradorlik berishi qayd etilgan. Xususan, o'qituvchilarning kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan trening dasturlari ularning o'quvchilar bilan o'zaro aloqasini yaxshilab, dars samaradorligini oshirgan.

Buyuk Britaniya va Germaniyada o'tkazilgan tadqiqotlarda esa liderlik kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan amaliy mashg'ulotlar o'qituvchilarning jamoani boshqarish, qaror qabul qilish va muammoli vaziyatlarda to'g'ri yo'l tutish qobiliyatlarini sezilarli darajada oshirgani aniqlangan. Ushbu tajribalarda o'qituvchilarning liderlik salohiyati oshgani sari o'quvchilar jamoasida intizom va o'zaro hurmat darajasi ham yaxshilangani kuzatilgan.

Muhokama natijalari shuni ko'rsatadiki, kommunikativ va liderlik kompetensiyalarini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash muhim ahamiyatga ega. Bunda o'qituvchilarning amaliy faoliyatga yo'naltirilgan mashg'ulotlarda ishtiroki, refleksiv tahlil va o'z-o'zini baholash jarayonlari muhim o'rin tutadi.

Shu bilan birga, mazkur kompetensiyalarni rivojlantirish jarayoni tizimli va uzluksiz bo'lishi zarur. Faqat nazariy bilimlar bilan cheklanib qolmasdan, amaliy mashg'ulotlar, treninglar va tajriba almashish orqali o'qituvchilarning kasbiy mahoratini oshirish mumkin.

Xulosa

Olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kommunikativ va liderlik kompetensiyalarini rivojlantirish ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim pedagogik omil hisoblanadi. Mazkur kompetensiyalar o'qituvchining kasbiy faoliyatida o'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatish, jamoani boshqarish va o'quv jarayonini maqsadli tashkil etish imkoniyatini kengaytiradi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, interfaol metodlar, trening mashg'ulotlari, hamkorlikda o'qitish texnologiyalari va refleksiv yondashuvlar o'qituvchilarning kommunikativ hamda liderlik ko'nikmalarini shakllantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Ushbu usullar o'qituvchilarning kasbiy faoliyatga bo'lgan yondashuvini ijobiy tomonga o'zgartiradi va ularning pedagogik mahoratini oshiradi.

Umuman olganda, jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kommunikativ va liderlik kompetensiyalarini rivojlantirish zamonaviy ta'lim tizimida yuqori sifatli o'quv jarayonini ta'minlashning muhim sharti hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Lev Vygotsky. *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press, 1978.
2. John Dewey. *Experience and Education*. Macmillan, 1938.

3. Benjamin Bloom. *Taxonomy of Educational Objectives*. Longman, 1956.
4. Richard H. Cox. *Sport Psychology: Concepts and Applications*. McGraw-Hill, 2012.
5. John C. Maxwell. *The 21 Irrefutable Laws of Leadership*. Thomas Nelson, 1998.
6. Daniel Goleman. *Emotional Intelligence*. Bantam Books, 1995.
7. Herbert Simon. *Administrative Behavior*. Free Press, 1947.
8. Edgar Schein. *Organizational Culture and Leadership*. Jossey-Bass, 2010.
9. Bruce J. Avolio. *Full Range Leadership Development*. Sage Publications, 2007.
10. Ken Blanchard. *Leading at a Higher Level*. Pearson, 2007.
11. Abdulla Abdullayev. *Jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasi*. Toshkent, 2019.
12. Fazliddin Karimov. *Sport pedagogikasi*. Toshkent: O'qituvchi, 2018.
13. Shavkat Salomov. *Sport mashg'ulotlari nazariyasi*. Toshkent, 2017.
14. Rustam Rasulov. *Jismoniy tarbiya va sportni o'qitish metodikasi*. Toshkent, 2020.